

DAILES TEĀTRIS

Mihails Kuzmins

Mihails Kuzmins / mākslinieks Konstantīns Somovs, 1909 /

1905.gadā Mihails Kuzmins savā dienasgrāmatā raksta: „Es bieži domāju, ja man būtu draugs, kuru es mīlētu fiziski un kurš būtu spējīgs attiecībā uz visiem jaunajiem ceļiem mākslā, estētē, biedrs gaumē, sapņos, sajūsmā, mazliet skolnieks un pielūdžejs, mēs divatā ceļotu pa Itāliju, smeļoties kā bērni, peldoties skaistumā, ietu uz koncertiem, vizinātos un es mīlētu viņa seju,

acis, ķermeni, balsi, ja man tāds būtu - tā būtu svētlaipe. Es nedomāju nevienu konkrēti, protams.”

Romānu „Peldošie-ceļojošie” Mihails Kuzmins (1872-1936) saraksta 1914.gadā - laikā, kad viņš un viņa laikabiedri vēl nebija pieredzējuši Pirmā pasaules kara nestās šausmas. Laiks starp divām revolūcijām kultūras dzīvē ir spraigs un intrigējošs - romānā Kuzmins attēlo sava laika bohēmas leģendas un viņu dzīvi. Romāna nosaukums aizgūts no pareizticīgo baznīcas dievkalpojuma lūgšanām: „Par peldošajiem, ceļojošajiem, sasirgušajiem, cietējiem, gūstekņiem un par viņu glābšanu lūgsim Dievu.”

Sudraba laikmets jeb krievu modernisms mākslā ir traģisks bufonādes laiks. Savas paaudzes Arlekīni un Kolumbīnes Pēterburgā svin dzīres mēra laikā. Arī reālu cilvēku biogrāfijas bieži tiek mitoloģizētas, tādējādi mākslinieciski pārveidojot dzīvi. Aizraujoties ar antīko kultūru, pats Kuzmins reizēm pieņem sev pseidonīmu Antinojs. Reālā biogrāfija bieži kļūst par materiālu personisko fantāziju realizācijai. Rjuriks Ivņevs savās atmiņās raksta: „Kuzmina dzīve man likās tāda kā teatrāla. Mēs sēdējām pie viņa mājās, satikāmies „Klaiņojošajā sunī” un literārajos vakaros Teņiševskā un citās vietās, staigājām Vasaras dārzā un Pavlovskā... Viņš bija vienkāršs un parasts. Un tomēr dažreiz man iztēle vai priekšnojauta zīmēja ainu, ka mēs atrodamies parterā, bet Kuzmins uz skatuves spīdoši spēlē... Kuzmina lomu. Kas notika aiz kulisēm, es nezināju.”

Par vienu no šādām mitoloģizētām un teatralizētām figūrām kļūst arī Kuzmina tuvākais draugs - rakstnieks Jurijs Jurkuns (pēc izcelsmes lietuvietis, īstajā vārdā - Josifs Jurkunass, 1895-1938). Kuzmins rada viņa literāro vārdu, veicina viņa rakstniecības talanta attīstību, kā arī detalizēti apraksta savu kopdzīvi ar viņu. Viņi iepazīstas 1913.gadā, kad Kuzminam ir 41, bet Jurkunam - 17 gadi. Kuzmins dēvē viņu par Dorianu. Savukārt Juročka (kā Kuzmins sauc Jurkunu) vienmēr Kuzminu dēvē par Maiklu pēc angļu modes. Kopš tā laika Jurkuns figurē praktiski katrā Kuzmina dienasgrāmatas ierakstā. Kuzmins bieži lasa savu dienasgrāmatu priekšā draugiem, pārvēršot mīļoto par savas biogrāfijas personāžu.

Apzinoties savu vecuma atšķirību un atdarinot sengrieķu modeli „skolotājs-skolēns”, Kuzmins ar Jurkunu apzināti sāk imitēt franču dzejnieku Pola Verlēna un Artura Rembo savstarpējās attiecības, pārnesot tās krieviskajā vidē. Rembo bija viens no iecienītākajiem Jurkuna dzejniekiem, savukārt Kuzminam patika Verlēna dzeja. Kuzmins protežē Jurkunu žurnālos un izdevniecībās, piemin savos rakstos, taču dienasgrāmatā nemitīgi pārmet sev neuzmanību un nevērību pret Jurkuna daiļradi.

Kuzmina romāns „Peldošie-ceļojošie” ir veltīts Jurkunam, kurš romānā iemiesots Lavrika tēlā. Jurkuns savu jaunību pavadījis Viļņā. Viņa reliģiozā māte vēlas dēlu redzēt mācītāja kārtā. Pametis mācības jezuītu pansijā, Jurkuns aizraujas ar teātri, kopā ar teātra trupu braukā pa

Krievijas un Ukrainas pilsētām un 1913.gadā ceļā uz Kijevu nejauši iepazīstas ar Kuzminu. Viss turpmākais Jurkuna liktenis ir cieši saistīts ar Kuzmina dzīvi. Viņi kopā nodzīvo 23 gadus. Šīs attiecības ir visai sarežģītas, Kuzmina draugi ir neapmierināti ar viņu draudzību, uzskatot, ka Jurkuns nievājoši attiecas pret Kuzminu, tērē viņa naudu vieglprātīgām meičām un ir pilnībā samaitāts. Kuzmins cenšas pacelt šo jaunekli līdz savam līmenim, pārvēršot viņu par radošu personību, kurš sasniedz panākumus rakstniecībā un glezniecībā. Kopš 1914.gada Jurkuns aktīvi piedalās Pēterburgas mākslas dzīvē, kļūst par nakts restorānu „Klaiņojošais suns” un „Komediantu atpūtas vieta”, literāro salonu un mākslinieku darbnīcu pastāvīgu apmeklētāju. 1914.gadā iznāk viņa pirmais romāns „Zviedru cimdi”. Jurkuns veido dažādas mākslas kolāžas un ir arī ilustrējis Kuzmina darbus. Jurkuns salīdzina savus zīmējumus ar Obrija Bērdsleja grafikām, kurš ir Kuzmina mīļākais mākslinieks.

Tomēr Jurkuna rakstītais bieži nobāl uz Kuzmina personības fona. Pēc 1923.gada Jurkuns pārstāj publicēties. Lielākā daļa no Jurkuna zīmējumiem un kolāžām ir pazudušas, tās tiek konfiscētas kratīšanā 1931.gadā.

1920.gadā Jurkunam sākas romāns ar jaunu aktrisi, gleznotāju un dzejniecei Olgu Hildebrandtu (1897-1980), kurai tikuši veltīti Osipa Mandelštama un Kuzmina dzejoļi un ar kuru savulaik cerējis apprecēties Nikolajs Gumiļovs, kurš tiek nošauts 1921.gadā. Iespējams, Kuzmins cerēja, ka šis Jurkuna romāns (tāpat kā visi iepriekšējie) izrādīsies pārejošs. Kaut arī viņi nav oficiāli precēti un Jurkuns kopā ar savu māti dzīvo Kuzmina dzīvoklī, O.Hildebrandta kļūst par Jurkuna faktisko sievu līdz viņa bojāejai. Šī triju cilvēku savienība turpinās līdz Kuzmina nāvei 1936.gadā. (Jāpiebilst, kā šādi triju cilvēku attiecību modeļi Kuzmina dzīvē bijuši arī iepriekš un aprakstīti gan romānā „Peldošie-ceļojošie”, gan stāstā „Kāršu namiņš” un poēmā „Forele caursit ledu”.)

Kaut arī Kuzmins un Jurkuns pret politiku vienmēr izturas visai atturīgi un Kuzmins uzskata, ka dzejniekam nevajag nolaisties līdz politiskai angažētībai, tomēr Krievijā sākas trauksmains laiks. „Šis laiks, kurā jūs dzīvojat, ir brīnišķīgs, šis ir visu zaudējumu laiks,” eksaltēti raksturo Kuzmins. Gumiļova nošaušana, Jurkuna publikāciju pārtraukšana, Kuzmina noniecināšana presē 20.gadu vidū, Vladimira Majakovska pašnāvība 1930.gadā - tuvojas masu represiju laiks, kas aizmēž nebūtībā arī pašu Jurkunu un viņa sabiedrotos. Valstī sākas nestandarta seksuālas orientācijas cilvēku vajāšanas, tūkstošiem tiek arestēti, Sarkano Armiju pārņem pašnāvību vilnis.

1934.gadā ārsti nosaka Kuzminam diagnozi - stenokardija un pēc 2 gadiem Kuzmins slimnīcā mirst. 1938.gadā Jurkunu Petrogradā arestē kā antikomunistisku rakstnieku, un viņš tiek notiesāts uz nošaušanu kopā ar vairākiem citiem rakstniekiem. Tiesas lēmums tiek izpildīts nekavējoties.